

KAUNO SP(i)AUDA

Kauno miesto zinas

Nr 2., 2014 ruduo

LEIDĖJŲ ŽODIS

Antrasis KAUNO SP(i)AUDOS numeris skiriamas mokyklų, kaip svarbiausio visuomenės formavimo elemento, analizei. Tai yra bandymas į savaimę suprantamą ir abejonių nekeliantį dalyką pažiūrėti plačiau – pagalvoti, kodėl anekdotai apie Petriuką, sprogdinantį mokyklą, gali būti ne tik durnelio išmislas, įsivaizduoti, kaip mums įprastos mokyklos praktikos galėtų būti kitokios bei pasvarstyti, kaip galėtume keisti mokyklas čia ir dabar. Šiuo leidiniu siekiame atkreipti dėmesį į tai, kaip mokykla monopolizavo švietimo idėją, įsteigdama save kaip vienintelę "tikrojo" mokymosi atstovę. Mūsų manymu, žodžiai mokykla ir mokymasis turi būti atskirti. Tai, kad istorijos mokytoja/s vis pakartoja, jog mokykla sovietmečiu buvo palankiausia dirva indoktrinuoti būsimus proletarus, palankius valdžiai, nereiškia, kad šiandien yra kitaip. Mokykla ne kam kitam ir skirta. Nesuprask klaidingai – mes nekaltinam mokytojų ar konkrečių asmenų, o kritikuojam edukacinės sistemos struktūrą, kuri sukuria hierarchinę, autoritarinę ir prievartinę aplinką.

Šiame numeryje:

Leidėjų žodis - Įprasminant "degančios mokyklos" svajonę - Mokyklos gali būti kitokios! - Mūsų ribos yra mūsų - Tikros Kalėdos arba kaip papuošti mokyklą - Tai laikys matematikos egzaminą? - Utopiniai skelbimai - Klausimynas

KAUNO SP(i)AUDA - tai kontrkultūros ir nevalstybinės politikos zinas, skatinantis kritines bei pasipriešinančias dominuojančiai sistemai mintis. Nesvarbu, ką apie tai galvoja tavo mokytojai ar švietimo ministras, mums svarbu, kad pradėtum galvoti pats/pati! Šio leidinio kolektyvą sudaro studentai, bedarbiai, dirbantys ar emigravę ir visi mokėsi, o kažkas ir visai neseniai, mokykloje. Leidinį spausdiname bendrai surinktomis lėšomis, jį galima (net rekomenduotina) laisvai dalinti ir kopijuoti, o ypač tai skatinam daryti už privačių ar valstybinių įmonių lėšas.

Paskaitęs nepamiršk duoti kitam!

ĮPRASMINANT "DEGANČIOS MOKYKLOS" SVAJONĘ J.V.

Emma Goldman XX a. pradžioje kalbėdama apie mokyklą pabrėžė: „žala slypi ne tiek problemoje, kad vaikai neišmokomi nieko vertingo, bet mokyklos išdidžiame pareiškime, kad ji atstovauja tikrąjį švietimą, taip pavergiant mases žymiai daugiau, nei galėtų absoliutus valdovas“. Dabar jau galime pasakyti, kad mokyklos sėkmingai monopolizavo švietimo idėją ir mažai kas įsivaizduoja, kad galėtų būti kitaip. Jeigu kas viešumoje siūlo „keisti“ švietimo sistemą, tai dažniausiai apsibrėžiama reformomis ar naujomis taisyklėmis, nekritikuojant pačių jos veikimo principų. Žinoma, tie, kas siūlo pakeitimus (ir į jų siūlymus kartais atsižvelgiama) būna aukštesnio rango profesoriai ir ministrai, bet ne patys moksleiviai. O ir didžioji dauguma moksleivių, tiesiogiai patirdami tą nuobodžią ir įkalinančią sistemą, neįsivaizduoja, kad čia būtų galima kažką radikaliai pakeisti.

Manau, kad jeigu mūsų vaizduotė nesugeba

pasiūlyti jokio geresnio mokyklos varianto nei tokio, koks yra dabar, tai tik dėl to, kad ją kausto sistemos primesta kasdienybė. Ne, aš nekalbu apie dar vieną reformą ar tam tikrą pakoregavimą – mokyklą, kokia yra dabar, turi išnykti ir vietoj jos atsirasti visiškai kitais principais paremta švietimo idėja. Tam, kad įsivaizduotume radikaliai kitokį švietimą, pirmiausia turime kritiškai suprasti valstybinės lavinimo sistemos atsiradimo priežastis ir mokyklų funkciją platesnėje ekonominėje bei politinėje sferoje.

Iš pradžių gali pasirodyti, kad mokykla yra sukurta tam, kad tave išmokytų bent jau truputį kritiškai mąstyti. Mes net galim įsivaizduoti tuos XVIII amžiaus humanistus, kurie, siekdami žmoniją pakelti aukščiau jų kasdienės tamsumos, kūrė mokyklas ir švietė visuomenę. Deja, kaip ir daugelis kitų pasakų apie mūsų pasaulį, tai nėra visiškai tiesa.

Privalomoji moderni mokykla pirmiausia atsirado Prūsijoje. Po to, kai 1806 m. Prūsijos armija pralaimėjo Napoleonui, vienas iš vokiečių nacionalizmo pradininkų, filosofas Johann Gottlieb Fichte savo atsišaukimuose vokiečių tautai išreiškė naujo valstybinio švietimo idėją, kuri turėjo „įkurti gilią ir neištrinamą meilę tėvynei visų širdyse, mūsų žmonių supratimą kaip amžinų žmonių bei kaip saugumo mūsų amžinybės“¹. Prūsija 1819 m. pirmoji pasaulyje įvedė privalomąjį mokymą, su „gana aiškia vizija, ką centralizuotos mokyklos turėtų sukurti: paklusnius karius armijai; paklusnius darbininkus kasykloms; valdžiai paklusnius viešojo sektoriaus darbuotojus; industrijai paklusnius klerkus; piliečius, kurių nuomonė nesiskiria dėl didžiųjų klausimų“².

Greitai šį mokyklų modelį perėmė ir kitos šalys.

Taigi, mokyklų pagrindinė funkcija yra paruošti darbo rinkai tinkamus darbuotojus bei įskiepyti jų paklusnumą valstybei arba, bendrai pasakius – autoritetui. Jeigu pirmąją minėtą mokyklų funkciją yra kiek sunkiau įžvelgti dabar, nei žiūrint į XIX amžių, tai antrąją – autoriteto įskiepijimą – labai lengva atpažinti. Vos tik ateinam į mokyklą, mes išmokstam mini-valstybės hierarchijos simbolius – pareigūnai mokytojai, vadeiva direktorė(ius), o žaidimo taisykles nustato ministerija. Prie viso to, dar yra „nepastebimos kasdienių mokytojų žinučių prielaidos: tikrai tam tikri pasiekimai svarbūs, teorinis mokymasis yra naudingesnis nei praktiniai sugebėjimai, vidurinėsios klasės vertybės yra vertingesnės nei dirbančiosios klasės, paklusnumas įstatymams yra gerai, nepaklusnumas yra blogai, tam tikri karjeros pasirinkimai yra vertingesni, nei kiti, prisidėti prie visuomenės yra gerai, ją kritikuoti yra blogai“³.

Be viso to, yra kitas svarbus argumentas, kad mokyklos nėra susijusios su kritiniu mąstymu. Tai slypi pačiame mokymosi suvokime: kas yra „mokymasis“ mokykloje?

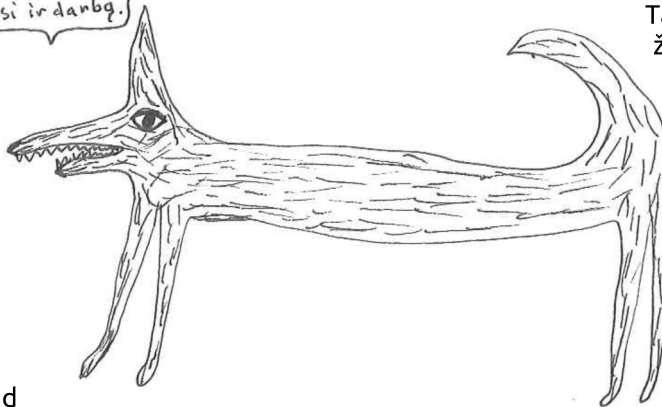
Tai kuo geresnis duotų žinių atkartojimas ir kartais dar jų pritaikymas.

Mokydami angli, mes kalam naujus žodžius, frazes, bandom įsiminti tinkamą laiško draugui struktūrą (that's bulshit!), tačiau labai retai kada skaitome knygas, žiūrime filmus,

diskusijoje bandome apginti savo nuomonę ar darome tyrimus mus dominančia tema. Mąstymas, kūryba ir praktika yra atskirti nuo „mokymosi“. Jeigu sumanytume tokius metodus pritaikyti muzikoje, tai norint išmokti groti pianinu reikėtų pirma perskaityti ir išspręsti kelias knygas pratybų, atmintinai išmokti kiek yra baltų ir juodų klavišų ir tada, tik sėkmingai išsprendus kelis baigiamuosius testus, atsisėsti groti.

Dėl to, kad mokymasis mokykloje yra tik informacijos atkartojimas, mokinių pasiekimus yra taip lengva išmatuoti masiniais testais ir kurti edukacines programas 12 metų į priekį. Taip pat tai yra pagrindinis trukdis, kai bandoma įsivaizduoti kaip švietimo sistemą pritaikyti kiekvienam individualiai. Atrodo, kad paskutinių klasių moduliavimas turėtų suteikti mokiniui tą laisvę, kurios nėra ankstesniais metais. *Visai kaip maximoje – pasirinkimo laisvė!* Ir tai lyg numeta dalį kaltės nuo mokyklos – dabar mokinyš yra pats kaltas, kad neranda motyvacijos mokytis ir nesidomi pasirinkta sritimi – nesgi jam buvo suteikta laisvė pasirinkti! Tačiau moduliavimas nei trupučio neiškrenta iš mokyklos logikos, jis tik iš anksto specializuoja ir atsijoja mokinius darbo rinkai: tie, kurie bus antrepreneriški dizaineriai,

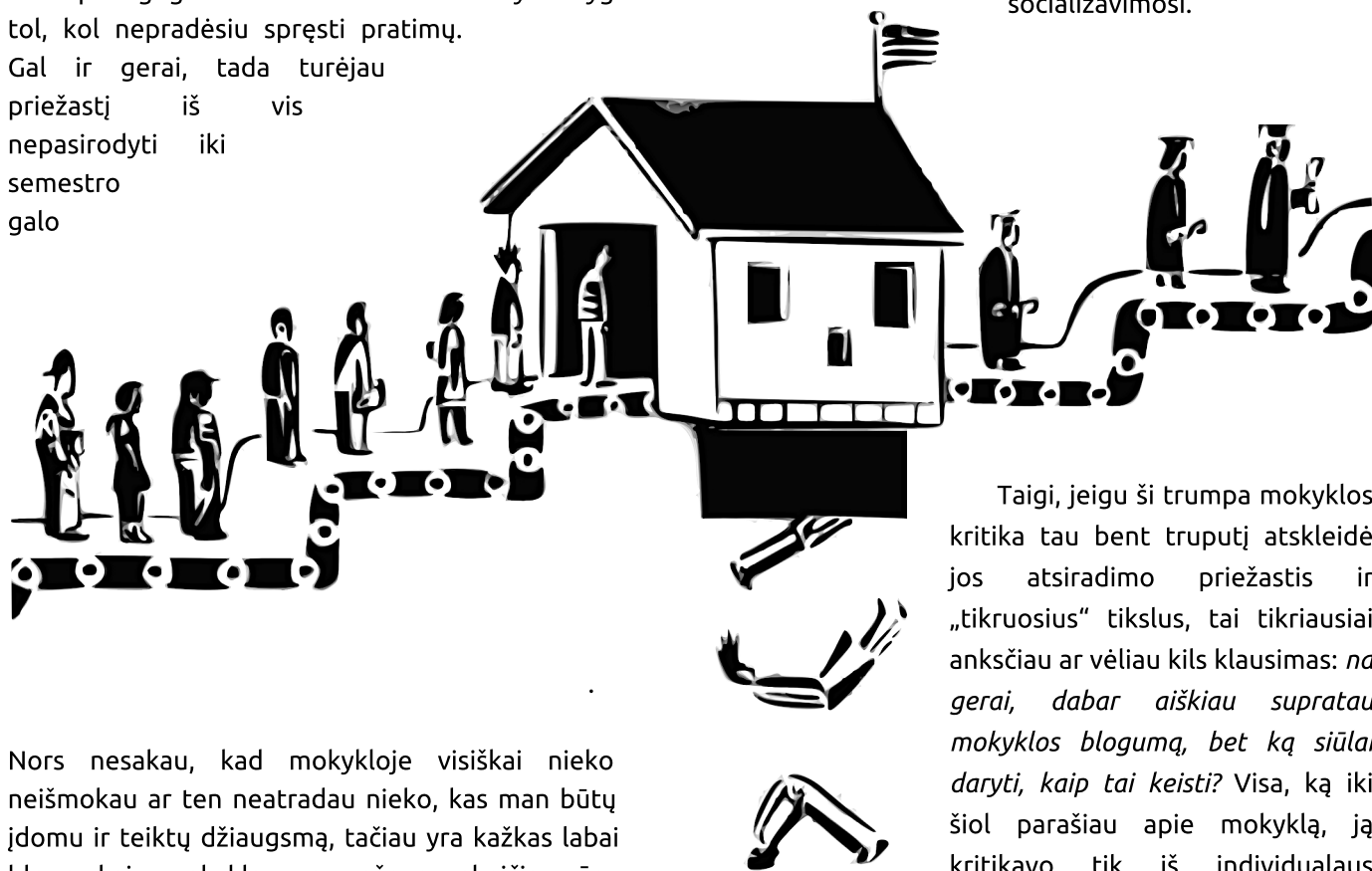
Mėgai mokyklą?
Matyt mėgsi ir darbą.

baristos ar marketingo specialistai, tie, kurie pakuos alaus butelius bei vairous sunkvežimius ir tie, kurie emigruos. Pastebėk, kaip bandoma atitikti darbo rinką nuolat reformuojant ir moduluojant Lietuvos mokyklų sistemą.

Jeigu iš tikrųjų imtum reikalus į savo rankas, greitai pajustum, kad sistema priešinasi tavo iniciatyvai. Man taip nutiko, kai pradėjau domėtis socialine ir politine kritika, gausiai skaityti knygas anglų kalba bei reikšti nepasitenkinimą anglų kalbos pamokomis. Su mokytoju nuolat kildavo ginčai, kaip reikia mokytis užsienio kalbos. Aš nesuprasdavau, kodėl mes turim spręsti tuos nuobodžius pratimus ir kalbėti apie *healthy food* arba *working day* (aš teigdavau, kad toks „mokymasis“ atskirtas nuo mąstymo ir dėl to yra bevertis bei nuobodus), o jis sakydavo, kad skaitydamas knygas aš neišlaikysiu egzamino (kadangi egzamine reikia tik kuo geriau atkartoti tau duotas žinias). Galiausiai aš ateidavau tik atsiskaityti knygas ir taip susirinkdavau reikiamus pažymius. Atsiskaitymai būdavo juokingi, kadangi man reikėdavo laikytis tos kvailos knygų pristatymo formos (autorius, tema, pagrindinė idėja ir t.t.), o aš norėdavau knygą aptarti su tuo, kas išmano tam tikrą temą ir galėtų pateikti kritikos knygos idėjoms. Mokytojas, žinoma, to nesuprasdavo. Po kiek laiko pedagogas man uždraudė atsiskaityti knygas iki tol, kol nepradėsiu spręsti pratimų.

Gal ir gerai, tada turėjau priežastį iš vis nepasirodyti iki semestro galo

Nors nesakau, kad mokykloje visiškai nieko neišmokau ar ten neatradau nieko, kas man būtų įdomu ir teiktų džiaugsmą, tačiau yra kažkas labai blogo, kaip mokykla nuo mažens pakeičia mūsų mąstymą ir elgesį. Tereikia atkreipti dėmesį į tai, kaip pasikeičia vaikai atėję į pirmąją klasę: iki tol jie

viskuo domisi, nuolat klausinėja, žaisdami mokosi, o mokydamiesi žaidžia; atėję į mokyklą, jie staiga yra priversti sėdėti uždaroje patalpoje, klausytis vieno asmens, nekalbėti, nejudėti, konkuruoti vienas su kitu, nuolat paklusti įsakymams, o žaidimas ir mokymasis yra atskirti dvylika metų lydėsiąčiu skambučio garsu. Mokykla mus pavergia ne tiek priversdama joje praleisti daug laiko, kiek atbukindama mūsų norą domėtis, kurti, ugdyti nepriklausomą ir kritinį mąstymą, be kurio mes tampam pasyviais, nekūrybiškais ir paklūstančiais bet kokiam įsakymui.

Turėtum atsikratyti mokyklos primesto supratimo apie mokymąsi – jis yra tik bukas informacijos atkartojimas. Manau ir pats nujauti, kad mokymasis, toks neabejotinai svarbus žmonių „užsimėmimas“, turėtų būti malonus, teikiantis džiaugsmą ir susižavėjimą, nors kartais ir reikalaujantis didelių pastangų. Tokio mokymosi tikslas yra ne kalti skaičius, vardus ar formules, bet perprasti struktūras, reikšmes ir priežastis arba praplėsti savo įgūdžius. Kaip gera kritika veda į vaizduotės praplėtimą, taip toks mokymasis veda į kūrybiškumą ir svarbiausia, į išsilaisvinimą. Bet neišsigąsk mano filosofinių išvedžiojimų, aš nesūlaui mokyklų paversti „mokslo šventovėmis“ ir kaip tik manau, kad mokymasis turėtų būti kasdienis dalykas, neatskiriamas nuo darbo bei socializavimosi.

Taigi, jeigu ši trumpa mokyklos kritika tau bent truputį atskleidė jos atsiradimo priežastis ir „tikruosius“ tikslus, tai tikriausiai anksčiau ar vėliau kils klausimas: *na gerai, dabar aiškiau supratau mokyklos blogumą, bet ką siūlai daryti, kaip tai keisti?* Visa, ką iki šiol parašiau apie mokyklą, ją kritikavo tik iš individualaus mokymosi perspektyvos. Todėl ir išvados gali atrodyti labai

negatyvios – neik į mokyklą, nepriimk jų brukamos informacijos, kovok prieš mokytojus ir direktorių. Tačiau jeigu iš tikrųjų norime pakeisti mokyklą į kažką draugiškesnio, laisvesnio ir įdomesnio, tai ir būdai, kaip tai padaryti, turėtų būti panašūs.

Pirmiausia turėtume atpažinti dalykus, kuriuos mes mėgstame mokykloje, pavyzdžiui, įvairūs pokalbiai su bendraklasiais sėdint ant palangių, kolektyvinis bėgimas iš pamokų, ėjimas parūkyti į bromą. Atrasim ir ne tokių „neigiamų“ užsiėmimų, pvz., ruošimasis šimtadieniui arba kitom šventėm (kai nereikia eiti į pamokas), mokyklos diskotekos organizavimas, vakarinis arbatos gėrimas su draugais po muzikos pamokų. O jeigu prisiminsi, kokie būdavo saldūs spontaniški klasės susivienijimai/sukilimai pirmose klasėse, kai staiga visi pradeda baladoti į stalus, o mokytojas nesugeba suvaldyti situacijos. *Revoliucijos nepadarėm, užtat smagiai „pasitūsinom“!*

Visos šios veiklos iškrenta iš mokyklos programos ir jos dažniausiai vyksta ne pamokų metu. Bet tai nereiškia, kad mokykla jų nesukuria. Iš tikrųjų, ji po vienu stogu suburia didelį būrį bendraamžių, sukuria bendras problemas ir temas apie ką šnekėti, kartais net suteikia tą seserišką/brolišką jausmą mikro sukilimuose prieš ją pačią. Taigi, apibendrinus galima pasakyti, kad mokykla mums sukuria galimybę burtis ir veikti kolektyviai – ir tai mums teikia didžiausią malonumą.

Jeigu tik sugebėtume įgalinti šį kolektyviškumą, peržengti kasdienių patyčių bei susvetimėjimo ribas ir atrasti tai, kas mus vienija, įgautume galią keisti mokyklą ir kurti autonomines mokymosi erdves be žalingo autoriteto. Arba, kitaip pasakius, manau, kad priešinimasis dabartinei mokyklos sistemai turi eiti kartu su laisvų mokymosi formų bandymu. Visada, kai kritikuoji mokyklą, susilauki pasakymų, kad vis dėlto nieko geresnio negalima sukurti. Tačiau taip pat, kai

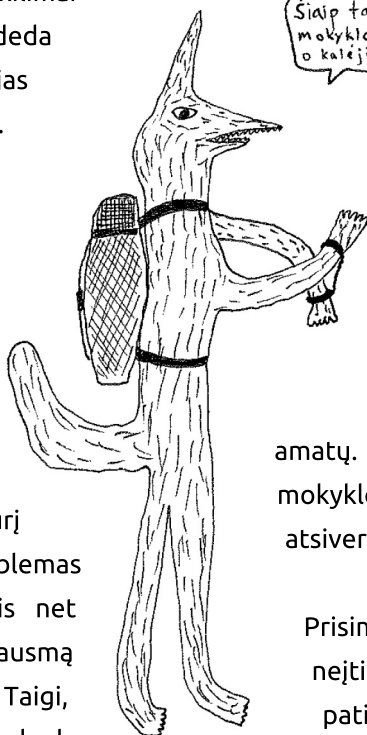
neini į pamokas, bet propaguoji savišvietą, tave pradeda bausti ir galiausiai priverčia nusileisti. Taigi, norėdami keisti mokyklą turime galvoti apie abi puses: pasipriešinimą ir kūrybą.

Dažnai pasipriešinimą yra lengviau įsivaizduoti nei laisvą mokymąsi. Nuo priešinimosi neretai mus ir sustabdo manymas, kad nieko geresnio negalėtume sukurti. Bet tai netiesa, paprasčiausiai mūsų vaizduotę kausto primesta kasdienybė. Tereikia ją nusikratyti ir pamatyti tikras galimybes. Pavyzdžiui, tau yra sunku įsivaizduoti, kaip galėtų keistis mokykla, bet įsivaizduok, jei mokiniai turėtų lygias teises mokyklos valdyme su suaugusiaisiais, tada bendruose susirinkimuose

galėtume spręsti kokius dalykus norime mokytis, koks bus valgyklos meniu (tikrai atsirastų norinčių gaminti valgį),

kaip bus naudojamos patalpos (išnaikinkit tas sukarintas klases!) ir t.t. Tuomet ir savišvietą nebeatrodo tokia utopiška, pvz. būtų lengva rengti filmų peržiūras, diskusijas, knygų skaitymo grupes arba sodinti daržą, gaminti maistą, mokytis įvairių amatų. Tik pakeitus supratimą, kad tai, ką veiki mokykloje gali būti nuspręsta bendru sutarimu, iškart atsiveria vaizduotė.

Prisiminę dabartinę mokyklą suprantam, kad tai yra neįtikėtina sunku. Ne tik dėl to, kad daugelis patiriam fizinį ar psichologinį smurtą iš savo bendraklasių ir norim juos kuo mažiau matyti akyse, bet ir dėl pačios mokyklos aplinkos, kuri yra neįdomi, šalta, nepatogi, varginanti, nesuteikianti jokių galimybių ją keisti ar įsisavinti (mums net neleidžiama sėdėti ant palangių!). Vis dėlto, kasdien aštrėjanti situacija mokykloje mums gali teikti ir vilties. Kuo labiau mokiniai bus disciplinuojami, suvaržomi ir reguliuojami, tuo labiau didės susipriešinimas tarp vadovaujančiųjų ir vadovaujamųjų. Nepamiršk, kad „būti valdomam reiškia būti stebimam, tikrinamam, šnipinėjam, nurodomam, leidžiamam, uždarytam, indoktrinuojamam, pamokslaujamam, kontroliuojamam, apskaičiuojamam, įvertinamam, cenzūruojamam ir komanduojamam“⁴.

Revoliuciniai pasiūlymai

Kuo daugiau skaičiau knygų, kritikuojančių mokyklos sistemą, tuo labiau jaučiau norą jai priešintis ir ją keisti. Tačiau daugelis kritinių tekstų turi rimtą problemą, kad jie nepasiūlo jokių būdų, kaip pradėti pokytį, o tik abstrakčius akademinis pasvarstymus. Noriu išvengti šios problemos ir pasidalinti savo patirtimi bandant burti moksleivius mokykloje. Manau, yra trys punktai, kurie yra veiksmingi įsivaizduojant kaip galima organizuotis:

1 – Teorinių-kritinių idėjų supratimas, kitokios mokyklos įsivaizdavimas.

Paskaityk deschoolinim'o arba unschoolinim'o knygų/straipsnių (deja, labai mažai jų yra išversta į lietuvių kalbą), suprask istorinę ir politinę mokyklos reikšmę, pajusk kaip ji formuoja tavo kasdienybę, poelgius ir mąstymą. Tada pasidomėk, kas vyksta už Lietuvos ribų. Sužinosi, kad 2013m. Paryžiuje vyko tūkstantiniai moksleivių protestai ir mokyklų okupacijos, kad Ispanijoje gyvuoja anarchistinė mokykla, kurioje moksleiviai turi lygias teises mokyklos valdyme kaip ir mokytojai (o direktoriaus iš vis nėra), kad daugelyje šalių yra įteisintas mokymasis namuose.

2 – Aktyvaus kolektyvo subūrimas, kritinių idėjų sklaidimas.

Tai yra svarbiausias žingsnis. Jeigu bandysi veikti vienas, didelė tikimybė, kad greitai pavargsi ir nusivilsis savo idėjomis. Todėl labai svarbu atrasti bent du žmones, kurie mąstyti panašiai kaip tu ir norėtų ne tik kalbėti apie nuobodžią mokyklos kasdienybę, bet ir pabandyti ją keisti. Svarbu yra sutarti, kad jūs esate kolektyvas ir turėti tam tikrus susitarimus dėl, pvz. konfidencialumo (ar jūs savo veiklas darote viešai ar slapta), pagrindinių idėjų vieningumo (pvz. esate už horizontalų mokyklos valdymą, už savišvietos iniciatyvas ir t.t.), susitikimo laikų ir sprendimo būdų (tik neturėkite savo vadų - neatkurkite mokyklos struktūros, bet pratinkitės sprendimus priimti bendru sutarimu). Taigi, jeigu jau turit kolektyvą, nuspręskite, ką jūs norite veikti. Pvz. galima rengti laisvas pamokas, kuriose būtų skaitomi kritiniai tekstai ir aptariamoms jų idėjomis. Arba, galite imtis purkšti *graffiti*, lipinti lipdukus ar daryti trafaretus. Galbūt jūsų žinutės tualetuose, ant sienų ar tvorų, paskatins susimąstyti, prajuokins ar suteiks norą nepaklusti disciplinuojančiai sistemai. Svarbiausia, tai sulaužys tą žudančią sterilaus kalėjimo atmosferą.

Tai yra tik kelios idėjos, kaip kovoti mokykloje, tačiau jų visada pasisemsi iš geros kritikos ir kitų žmonių pasipriešinimo pavyzdžių.

3 – Protestų/akcijų rengimas mokyklos viduje, didesnio judėjimo organizavimas.

Jeigu jaučiat, kad kai kurios idėjos tarp moksleivių randa atgarsį, tai kodėl nepabandžius suorganizuoti didesnio masto pasipriešinimo akcijų, pvz. jeigu mokyklos vadovybė kažkodėl draudžia sėdėti ant palangių, tai suorganizuokit akciją, kad visi moksleiviai sėdėtų ant palangių – reikalaukit patogių atsisėdimų pertraukų metu! Sėkmingai pavykus akcijai, pajusite, kad kai susivienijate, jūs turite žymiai daugiau galios negu keletas mokytojų ir vienas direktorius. Tokių akcijų potencialūs taikiniai: uniformos, rakinami vartai, elektroninės durys. Kiekvienam iš šių dalykų galima sugalvoti linksmus ir kūrybiškus pasipriešinimo būdus. Tokios akcijos neturėtų būti vien negatyvios (pvz. prieš privalomą matematikos egzaminą), bet siekti formuoti pozityvius tikslus (už autonomines mokyklas). Svarbiausia tinkamai paskleisti žinią apie vykstančią akciją ir nebijoti veikti.

Šie punktai yra tik pagalbiniai, bet tikrai ne taisyklės, pvz. galbūt surengusi/surengęs mokykloje akciją tu atrasi žmonių, su kuriom/kuriais norėsi sukurti kolektyvą ir tik tada imsitės skaityti teoriją. Man pačiam sėkmingai pavyko įgyvendinti tik pirmąjį punktą. Organizavau laisvas pamokas, tačiau dėl asmeninių priežasčių neįdėjau daug pastangų ir dėl to jos greitai žlugo. Dabar suprantu, kad man didžiausia problema buvo kolektyvo trūkumas – kildavo daug idėjų, tačiau jos greitai užgesdavo neturint kolektyvinio palaikymo. Kita priežastis, tai pamokų nelankymas. Kadangi mano mokykloje buvo gana geros sąlygos neiti į pamokas, tai nejausdavau didelio noro praleisti joje daugiau laiko. Galiausiai, įsivėliau į visokias akademikų-radikalų grupes ir ten skirdavau visą savo energiją. Dabar rašydamas galvoju, kad galėjau kažką aktyviau nuveikti mokykloje, bet... ech, nenusimink, po mokyklos dar lauks universitetas ir darbas!

1 J. G. Fichte „Adresses to the German Nation“

2 J. T. Gatto

3 Postman ir Weingartner, 1969

4 Joseph Proudhon, 1851

MOKYKLOS GALI BŪTI KITOKIOS!

Nendré

Nusistebėjime visais dalykais, kurie mokykloje mums yra visiškai įprasti. Klausime taip, lyg visiškai nesuprastume, kodėl viskas yra taip, kaip yra. Kodėl mokykla vadinasi „mokykla“? Nes mokyklos principas mokytis? O jei principas būtų galvoti, pažinti, daryti, kurti, ieškoti, draugauti, kalbėti ar bendrauti, kaip vadintume mokyklą tuomet? Kodėl diena mokykloje padalinta į pamokas? Kodėl dalykai, kurių mokomės, taip atskirti vienas nuo kito, lyg būtų visiškai nesusiję? Kodėl dailės, muzikos, kūno kultūros pamokos yra mažiau svarbios nei matematikos, chemijos ar lietuvių kalbos? Kodėl mus moko mokytojai? Kodėl nemokame vieni kitų? Kodėl klasės suskirstytos pagal amžių? Kodėl į mokyklą eiti privaloma? Kodėl į mokyklą taip retai ateina „kiti“ žmonės (ne mokytojai ir ne moksleiviai)? Kodėl yra atostogos? Jei visi norėtų eiti į mokyklą, ar tuomet būtų/reikėtų atostogų? Kodėl mokykla neveikia visą parą? Kodėl reikalinga uniforma? Kodėl mokytojai turi rašyti pažymius?

Mokykla – toks kasdieniškas dalykas, kad neabejotinai daug žmonių (pa)galvojo, kaip galėtų būti kitaip. Neabejoju, kad esi girdėjęs/-ę apie alternatyvaus švietimo įstaigas ir klases ar netgi pati/pats tokioje mokaisi. Pristatysiu keletą kiek mažiau girdėtų pavyzdžių.

Paideia anarchistinė mokykla Ispanijoje veikia remdamasi autonomijos ir savivaldos principais. Pagrindinis mokyklos organas – asamblėja, kurioje susirinkę mokiniai ir mokytojai kartu sprendžia visus klausimus – nuo maisto menu iki mokomų dalykų ar asmeninių konfliktų.

Šioje mokykloje gali mokytis vaikai nuo 18 mėnesių iki 16 metų. Vaikai iki 5 metų priklauso darželio grupei, o sulaukę 16 metų amžiaus mokiniai turi palikti mokyklą ir pereiti į įprastą vietinę mokyklą, kurioje laiko galutinius egzaminus. Taip yra todėl, kad *Paideia* mokyklos mokymosi sistemos ir programos valdžia nepatvirtina. Kas gi čia tokio nepriimtino valdžiai?

Kol mokosi, *Paideia* mokykloje vaikai būna suskirstyti ne į klases, o į keturias grupes pagal amžių: 5-7, 7-8, 9-11 ir 12-15 metų. Mokytojai pasiūlo dešimt dalykų, kuriuos

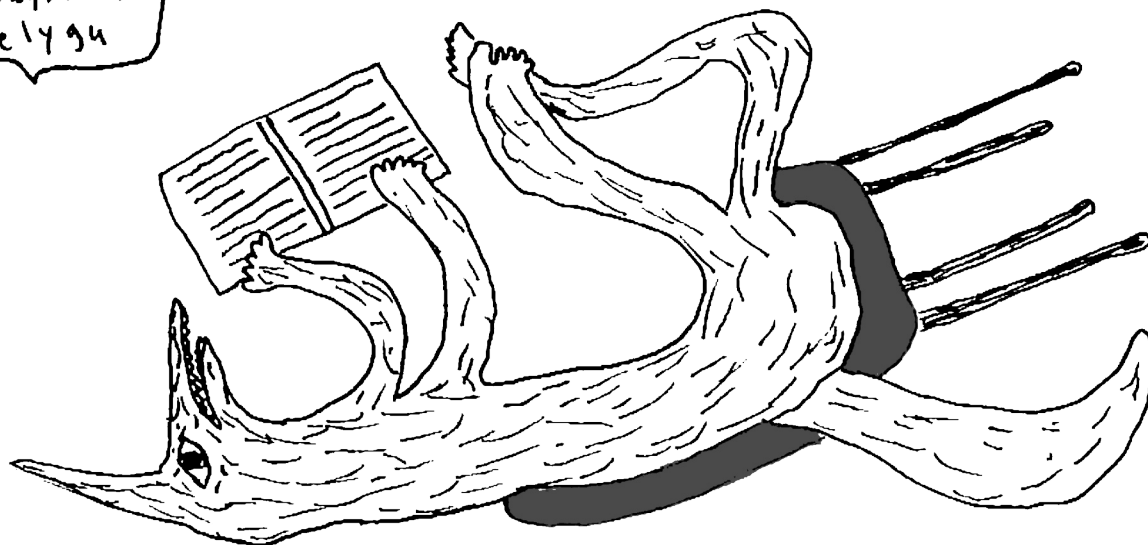
gali mokytis, o kiekviena grupė bendru sutarimu pasirenka, kokius penkis dalykus nori mokytis. Kiekvienas mokinys pradžioje semestro susiplanuoja ir pasirašo pasižadėjimą, kiek ir kokių darbų atliks – kiek padarys užduočių, kiek užpildys pratybų sąsiuvinį, kaip palaikys anarchistines vertybes, prie kokio kolektyvinio darbo prisidės (pvz., maisto gaminimo ar tvarkymo grupių). Taip pat kiekvienas mokinys turi atlikti vadinamą „intelektinį darbą“ – tai, ko pats nusprendžia imtis, bet kokia tematika (pvz., pristatymą apie Romos imperiją). Semestro gale grupė kartu aptaria kiekvieno mokinio įsipareigojimų įvykdymą.

Beje, šioje mokykloje mokiniai nevadina mokytojų „mokytojais“, o kreipiasi į juos vardais. Klasės čia taip pat ne visai mums įprastos – ir mokinių, ir mokytojo stalai sustatyti ratu, taip atsisakant hierarchinių santykių tarp mokinių ir mokytojo. Vaikai nėra prirakinti prie kėdžių ir stalų 45 min, o gali laisvai vaikščioti, pasiimti knygas ar prašyti draugų, kad padėtų jiems suprasti užduotis. Žinoma, šioje mokykloje nėra ir taip mums įprasto skambučio.

Svarbiausias principas *Paideia* mokykloje – mokinių iniciatyvumas. Jei mokytojai pastebi, jog moksleiviai nebegali patys priimti sprendimų – nuolatos klausia mokytojų, ką jiems daryti, kaip daryti, ar gali daryti – mokykla pereina į Mandado (įsakymų) režimą. Šis režimas gali būti taikomas tiek paskiriems mokiniams, tiek visai mokyklai. Mandado metu mokytojai pasako mokiniams, ką ir kaip jiems daryti. Kai moksleivius užknisa toks režimas, kai jie vėl nori patys imtis iniciatyvų, jie turi sukviesti asamblėją ir diskutuoti, ar jau yra pasirengę priimti atsakomybę už savo veiksmus ir gali grįžti į laisvės būseną. Tokiu būdu mokiniai mokomi kovoti už savo laisvę.

Kitas pavyzdys – *Summerhill* mokykla Anglijoje. Tai seniausia demokratinio pobūdžio mokykla – atidaryta 1921 metais ir veikianti iki šiol. Perskaičius šios mokyklos tinklalapį atrodo, kad čia ne mokykla, o kiekvieno vaiko ir jau-nebe-vaiko svajonė. Beveik visi vaikai gyvena mokyklos ribose visą mokymosi semestrą, paskirstyti į skirtingus namus pagal amžiaus grupę (tačiau, pavyzdžiui, jei pagal amžių vaikas turėtų gyventi viename name, bet jo draugai gyvena kitame, jam gali leisti gyventi su draugais). Kiekvieno semestro pradžioje vyresni moksleiviai susidaro savo

Mokymasis
mokymuisi
ne lygu

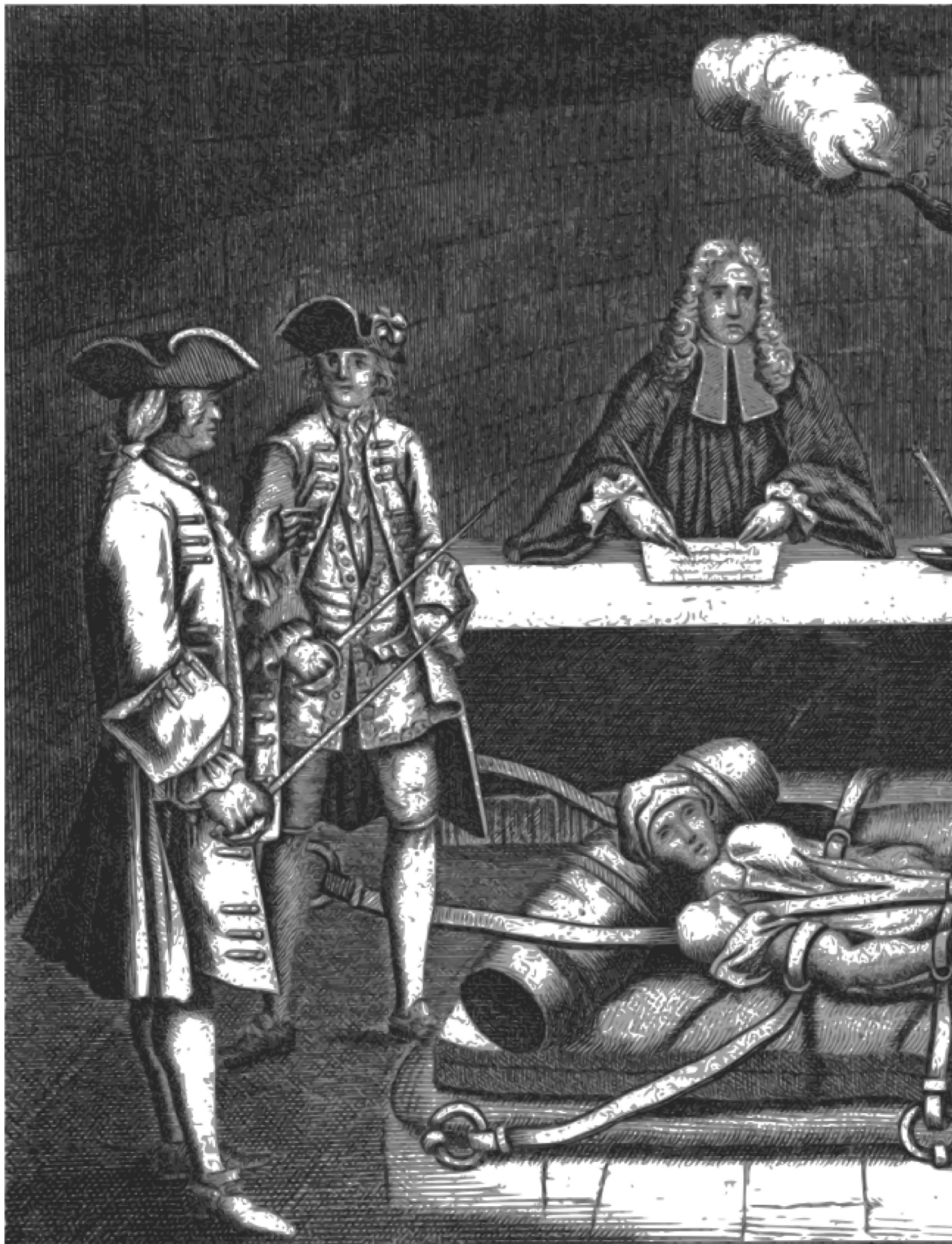
tvarkaraščius, pasirinkdami dalykus, kuriuos norės mokyti. Kaip jums tokie pasirinkimai: sodininkystė, vabzdžių mokslas, oro lėktuvų konstravimas, mozaika, popietės pasivaikščiavimai, šachmatai, kompiuterinių strateginių žaidimų pamokos? Lankyti pamokas (ne jau dar tinka toks žodis?) čia neprivaloma. Jei turi svarbesnių ar įdomesnių veiklų tuo metu, kai vyksta pamokos, niekas į tave nežiūrės priekaištingai, jei neateisi į pamoką. Pavyzdžiui, gali būti įsijautęs į trobelės statybą, nuo kurios jokios pamokos tavęs nenuvilios. Arba gali žaisti lauko žaidimus, užsiimti vaidyba, maudytis baseine, bendrauti su draugais, rašyti į mokyklos laikraštį ar tiesiog ramiai būti miške.

Svarbiausias šios mokyklos akcentas – demokratiška atmosfera, kurioje su vaikais elgiamasi kaip su lygiais suaugusiems, o mokykla valdoma savivaldos principu. Du kartus per savaitę organizuojamas mokyklos susitikimas, kuriame sprendžiami mokyklos klausimai. Juose gali dalyvauti visi bendruomenės nariai (kurių iš viso yra apie 100) ir visų narių balsai verti lygiai tiek pat, ar tai būtų mokytojai, ar mokiniai. Panašu į mokyklą?

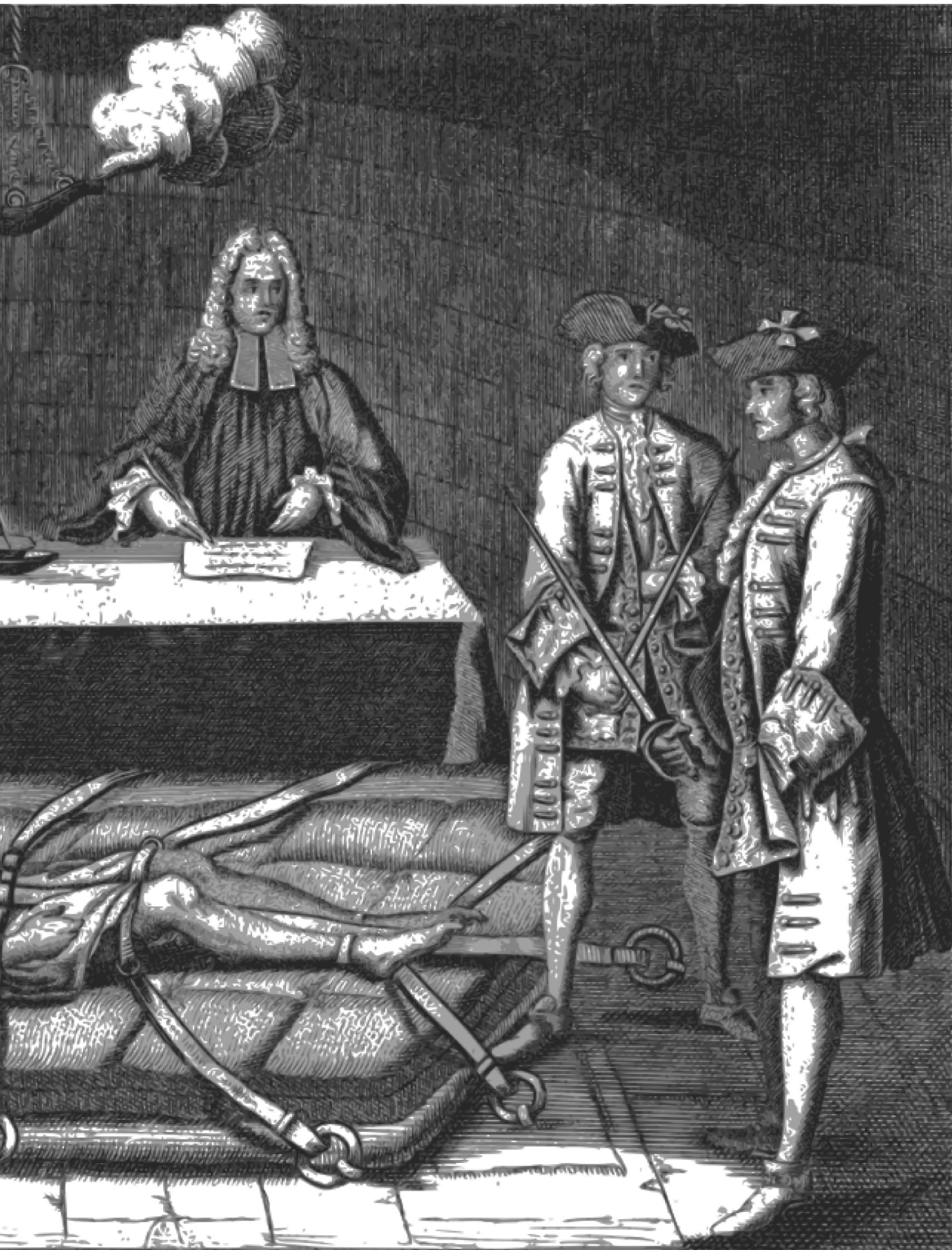
Gerai. Užsieny, atrodo, visada būna kažkokių neįtikėtinai gerų dalykų, bet gal bent ką nors panašaus galim rast ir Lietuvoje? Pažiūrėkim – neseniai atsidarė karalienės Mortos mokykla. Čia mokomasi ne pamokomis, o temomis. Tai reiškia, jog analizuojama viena tema, pasitelkiant įvairių disciplinų žinias,

nesistengiant atskirti, kad kažkur yra geografija, biologija, matematika ar kt. Kaip rašo jų tinklalapyje, jei mokosi apie ryklius, tai mokosi viską – kur jie gyvena, kiek turi dantų, žiūri dokumentinius filmus apie juos ir važiuoja į jūrų muziejų pažiūrėt kaip jie atrodo. Pamokų trukmė varijuojama priklausomai nuo to, kiek laiko reikia vaikams išmokti tam tikrą temą, taigi pamokos trukmė nėra griežtai nustatyta! O mokinių pasiekimus vertina ne mokytojai – mokiniai vertina patys save. Prieš pradėdami mokyti naują temą, mokiniai sutaria su mokytoju, ką nori išmokti ir kaip įsivertins po to – ar išmoko viską, ką planavo. Kiekvienos temos mokymosi pabaigoje mokytojas su kiekvienu vaiku aptaria jo mokymosi procesą.

Aišku, pati didžiausia problema, kurią turi visos šios aprašytos mokyklos, yra jų prieinamumas. Iš principo, tik pasiturinčių klasių arba inteligentų vaikams prieinamos alternatyvios „laisvos“ mokyklos išlaisvina dar labiau tuos, kurie ir taip turi pakankamai laisvės, ir didina atskirtį nuo tų, kuriems Dievulis pinigėlio pašykštėjo. Tačiau tai nereiškia, kad negalime keisti mokyklos iš vidaus. Tai, kas yra, neturi būti savaime suprantamas dalykas – prisiminkime, kiek klausimų turi būti atsakyta, kad mokykla apskritai būtų! Ir tokia, kokia ji yra dabar, yra tik viena atsakymų į visus klausimus kombinacija. Mokykla gali būti kitokia.

Šiandien jis laikys ma

tematikos egzamin ...

MŪSŲ RIBOS YRA M S

Bebras

Kokio velnio aš sėdu tau rašyti ir tikiu, kad tau bus verta skaityti? Koks man skirtumas, kaip tu gyveni, o tau, kaip aš gyvenu, ir ką noriu tau pasakyti? Turbūt kada nors girdėjai posakį *gyvenk ir leisk gyventi*, kuris reiškia *nesikišk ne į savo reikalus, rūpinkis savim*; jam artimas - *kiekvienas pats yra savo laimės kalvis*. Aš manau, kad šiems posakiams labai trūksta papildymo. Ką reiškia gyventi ir leisti gyventi kitiems, kai kasdien dalyvaujame aibėje procesų, kurie yra kolektyviniai ir reikalauja bendros atsakomybės? Kas iš to, kad galime būti savo laimės kalviais, jei dirbtuvės, kūjis ir laimės geležis priklauso kažkam kitam? Niekas negyvena vienas - turiu omeny, kad mes esam susiję įvairiausiai kasdieniais ir nekasdieniais, matomais ir nematomais ryšiais, tad, net jei mes ir nesam pažįstami, aš jaučiuosi atsakingas už tavo gerovę ir noriu, kad tu būtum atsakingas už mano. Štai kodėl aš rašau.

Atrodo, kad kuo mes labiau tampame vieni nuo kitų priklausomi, tuo labiau esame linkę tai neigti ir tuo labiau šlovinamas individas. Taip, labai patogu įsivaizduoti, kad kiekvienas žmogus yra salelė, kurios viduje tvarkosi tik jis pats, arba atomas, kuris jungiasi su kitais kaip užsigeidęs (neklauk, ar mokiaus chemiją). Ramiau ir paprasčiau, jei kiekvienas pasirinkimas priklauso tau ir tik tau - gali susikurti savo gyvenimo projektą, kuriame iki „tobulumo“ išpildyta kiekviena detalė. Tačiau galiausiai ne tu kuri gyvenimo projektą, o projektas gyvena už tave. Aš nesakau, kad individualumas yra blogai - anaipol. Puiku pačiai/pačiam priimti savo sprendimus, puiku turėti savo svajonių ir jų siekti - manau, kad tai dar reikia skatinti ir skatinti; tikrai nereikia prievartauti kitų ar leisti pačiai/pačiam prievartaujamam gyventi taip, kaip nenorėtum. Tačiau tuo apie savo ar tavo gyvenimo procesus pasakau geriausiu atveju tik pusę to, ką reiktų pasakyti.

Yra du aspektai, kuriais tavo ir mano sprendimai niekada nėra tik tavo ir mano sprendimai. Pirmiausiai, joks sprendimas nevyksta tuščioje erdvėje ir laike - jis didelė dalimi apribotas jo aplinkybių. Paimkim paprastą pavyzdį: perku per pertrauką bandelę. Kokiu atžvilgiu darau savarankišką, individualų sprendimą? Tokiu, kad renkuosi kažką pirkti, o ne nepirkti, ir renkuosi bandelę vietoj kitų galimų maisto variantų. Iš kokių variantų galiu rinktis, iš ko padaryta bandelė, kiek ji kainuoja ar to, kad ji apskritai kainuoja - aš nesprenžiu. Bet tai dar niekis. Pažiūrėjus plačiau, pati situacija ir būtinybė

spresti man yra iš dalies primesta. Privalau eiti į mokyklą, privalau išsėdėti pamokose, neišvengiamai per jas išalkstu; nueiti pavalgyti už mokyklos ribų nespėju, nes pertraukų trukmę nustačiau ne pats, o dažnai iš mokyklų net neleidžia išeiti, kol nesibaigia visos pamokos; valgyklos irgi nesirenku, kiek ir kokiam maistui man tėvai duoda ar gali duoti pinigų - nesirenku. Tiesa, galiu atsinešti maisto iš namų. Kai kuriose mokyklose už tai dar nebūsiu lopas ir skurdžius ar tiesiog atitolęs nuo draugų, kurie valgys valgykloje, nes nespėja pasidaryti valgyt namie. Jie nesirinko gyventi toli nuo mokyklos, anksti keltis, lankyti būrelius ir taupyti bei efektyviai išnaudoti kiekvieną dienos minutę. Tiek iš mano bandelės. Aišku, gali sakyti, kad bandelės pirkimas tau išvis nėra reikšmingas gyvenimo sprendimas. Aš visiškai sutinku. Bet dabar tavo eilė: sugalvok pavyzdį sprendimo, kuris būtų reikšmingai išreiškiantis tavo individualumą (neišsigąsk, jei tokio nerasi - tinka ir šiaip tau reikšmingi pasirinkimai). Kiek gali jame išskirti aplinkybių, kurios jau nėra tavo pasirinkimo dalis, bet vis dar jį įrėmina?

Dabar antrasis aspektas. Jei kiekvienas žmogus sprendžia pats (šio teiginio ribas jau pradėjom jausti), tai jis niekada, kiek gyvena tarp kitų žmonių, nesprenžia tik už save patį. Kiekvienas sprendimas yra pavyzdys kitiems arba pavyzdžio patvirtinimas ar atmetimas. Tarkim, rūbai gali būti reikšminga savo individualumo išraiškos dalis, skirta susikurti „unikalų įvaizdį“, parodyti savo statusą, atspindėti gyvenimo būdą. Jei maistą greit sukemšam ir galim juo dalintis, tai rūbus renkamės ilgam ir tik sau. Taigi mokykloje dėviu kokį nors rūbą, kuris, manau, išreiškia mano individualumą (net jei tai eilinis megztinis ir džinsai).

Tuo aš nebyliai sakau - štai taip turėtų atrodyti tokie žmonės kaip aš, štai taip turėtų atrodyti moksleivis / bendraamžis / mokslininkas / maištautojas / lūzeris. Aš perduodu žinutę: prisitaikyk / išsiskirk / gerbk / priešinkis / stebink / atšok / žavėkis. Jei rengiuosi kažkaip ypatingai, tai jau reiškia, jog manau, kad rūbai yra svarbi individualumo išraiška, ir manau, kad tau tai taip pat turėtų būti svarbu (nes kitaip tu nei pastebėsi mano individualumą, nei sukursi savo). Tai, kad apskritai yra toks dalykas, kaip mada, jau kažką sako. Gal tau mada neaktuali? Pabandyk nueit į mokyklą nešvariais, apiplyšusiais drabužiais arba - jei esi iš vargingesnio rajono - apsirenk puošniai, ir stebėk, kaip tavo individualus sprendimas staiga tampa viešų pokyčių (reakcijų, apkalbų, draugų ir priešų kaitos, imitacijos ar pns.) priežastimi. Žmonės pradės galvoti, kad o, gal vis dėlto išvaizda svarbu (jei išsiskirsi ir kitiems labai patiks ar nepatiks), arba o, gal iš tikro turėtų būti pochoi, kaip atrodai (jei drąsiai susipaprastinsi tarp puošėivių). Esmė tame, kad savo sprendimu neišvengiamai kursai naujas tendencijas arba palaikysi senąsias. Ir čia, kaip su bandele, toli gražu ne reikšmingiausių individualių sprendimų dalis.

Nesakysiu, kas būna, kai pakeiti savo facebooko profilį, įsidarbini vasarai ar (čia jau neįtikėtino sudėtingumo atvejis, nes neatitinka normos) nusprendi, kad tau nusispjaut ant valstybinių egzaminų. Paprastai tariant, kiekvienas tavo sprendimas formuoja kontekstus (kaip buvusioje pastraipoje), kuriuose daromi kiti ir kitų sprendimai.

Gerai, tai kas iš to? Ogi tas, kad galime pastebėti ir atrasti tokias individualių sprendimų galimybes, kurios anksčiau buvo nepastebėtos, ir išnaudoti jas kur kas reikšmingesniems tikslams nei šiaip įsivaizduojame galintys. Pastebėję, kas mūsų sprendimus apriboja (nebūtinai neigiama prasme) ir kaip mūsų veiksmai atsiliepi platesniu mastu, galime pripažinti savo neišvengiamą kolektyviškumą ir juo susistiprinti bei sustiprinti kitus. Juk nuolat susiduri su įvairiausiais spaudimais ir traukimais į skirtingas puses: būk stropi, būk stiprus, būk graži, būk našus, daug pasiek, padėk tam - ne, padėk anam, elkis normaliai, užsidirbk, veik kažką naudingo ir net, taip, išsiskirk. Štai šitoj vietoj išties nieks už tave negali ir neturi teisės nuspręsti - ar tu tikrai to nori? Tačiau kai sprendi ir nusprendi, suprask savo ribas ir suprask, kad tam tikros pusės pasirinkimas

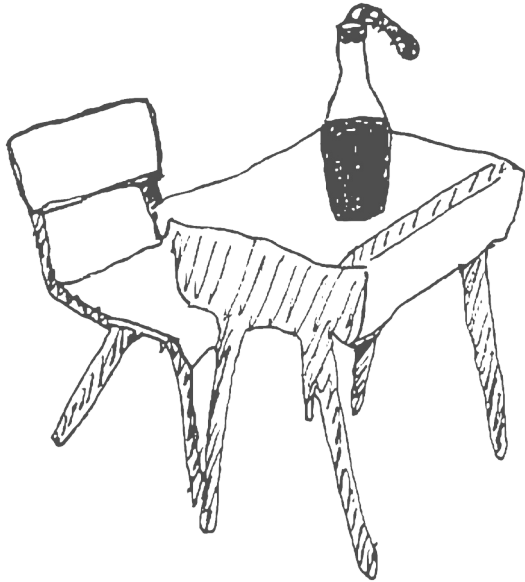
yra neišvengiamas. Ir tai gerai. Jei tau nuobodu, jei tau pikta, jei tau baisu, jei tu tingi, jei tu tiesiog norėtum, kad būtų kitaip, kad būtų geriau - tu nesi viena/vienas. Net jei/kai atrodo, kad niekas tavęs nesupranta ar visi prieš tave nusistatę, taip atrodo ne tau vieninteliui/vieninteliui.

Man atrodo, kad šio supratimo mokykloje labai trūksta. Yra krūva dalykų, kurių mes trokštame bendrai, kurie mus užknisa bendrai, kurie mums primetami bendrai ar kuriuos mes norėtume pakeisti bendrai. Kiek pamirštame šį bendrumą ir gyvename siekdami savo svajonių ar savo problemas spręsdami tik visiškai savarankiškai, tiek paliekame milžiniškas savo gyvenimo sritis kitų valioje. Kitų, kurie nebūtinai yra blogi ar geri, bet turėdami galią, kaip mokykloje, neišvengiamai padaro tave jų sprendimų vykdytoju - kartais tik dėl to, kad neišgirsta kolektyvinio ne, turėtų būti kitaip, kuris prasideda ir baigiasi su tavim.

TIKROS KALĖDOS ARBA KAIP PAPUOŠTI MOKYKLĄ J.K.

Mokykloje ruošiasi auditui – visai mokyklos bendruomenei žinoma, kad atvyksta ekspertai nustatyti ir įvertinti mokyklos būklę. Ne tik pažiūrėti ar nuo sienų nebyra tinkas ir ar mokyklos valgykloje nėra tarakonų, - juk vieną kitą cemento blyną prilipdai, parazitus išnaikini, apsišvarini ir ar jiems negana? – tačiau pašniukštinėti ir po pamokas, pasiklausyti mokytojų, pabendrauti su mokiniais, o visa tai reiškia nuosekliai ir nuodugniai tirti ne tik mokyklos, kaip pastato, aplinką, bet ir ten tūnančius žmones.

Taigi, paskutiniąsias dienas prieš atvykstant nelauktiems svečiams, mokykla sublizgėjo kaip Kalėdinė eglutė: visi vaikai kaip žaisliukai buvo sukabinti į savo vietas: baltais baltinukais ir nublizgintais batukais, jie skuodė į mokyklą, kad nevēluotų į pamokas; šiaip jau pamokų metų netušti koridoriai dabar tapo absoliučiai nykūs ir sergėjami mokyklos prižiūrėtojų - nukritusius žaisliukus jie pakabindavo į savas vietas; mokytojai, visai kaip tos kalėdinės girliandos, įvykus techniniams nesklandumams kartais prigęstančios arba visai sugendančios, norėdami neužgesti ir sužibėti su visa mokykla, tikrindami arba keisdami lemputes, šnekėjo mokiniams:

Mhmmm, inovatyvių metodų taikymas – pamenate, prieš kelis mėnesius žiūrėjome tokį filmą... - pasitaikė ir tokių mokinių, kurie talkino mokytojams šlifudami jų lemputes ir nušviesdami klasiokus pamokų „inovatyvumu“ ar kuo kitu.

Įtampa tik didėjo: kadangi siekta sudaryti kuo visuotinesnį ir objektyvesnį vaizdą, didžiąją įžiebimo dieną visi mokiniai turėjo dalyvauti anoniminėje apklausoje. Mokytojams buvo žinoma, kad mokiniai bus prašomi įvertinti pamokų kokybę - todėl jų pačių darbą, - taip pat įvairių metodų taikymą, namų darbus, elektroninio dienyno veiklą, mokytojo pasiekiamumą ir t.t. Dieną prieš apklausą pasirodžiusi mokyklos administracijos pavaduotoja ir nutraukusi vykusią pamoką, mokiniams įrodinėjo:

Kadangi visi siekiame pasirodyti kuo geriau ir nenorime turėti problemų (šią akimirką nuovokesnis mokinys turėjo sudvejoti ar tikrai apklausa, kad ir be jo duomenų, yra visai anonimiška), pildydami apklausas sudarykite kuo objektyvesnį vaizdą ir rašydami būtinai prisiminkite geriausius mokytojus, juk visa tai daroma bendram mūsų labui!

Objektyvesnį vaizdą? Bet tai kaip? Tai tiesiog nelogiška! Rašydami tik tai, kas gera, rodome tik vieną pusę ir esame neobjektyvūs, - piktu žvilgsniu pavaduotojos nulydėtas nutilo mokiny.

Gerai, kad žinote ir kitą pusę. Bet gal apie tokius dalykus nerašysim.

Pokalbio su pavaduotoja metu mokiniai buvo supažindinti su tokia mokyklos veikla ir nuostatais, kurie daugeliui buvo girdimi pirmą kartą:

Tai reiškia, kad ir aš galiu būti išrinktas į mokinių tarybą tik jai priklausančių mokinių nutarimų sprendimu? Jėga, gal bandyt įstot? – apsidžiaugė mokiny.

Rimtai, mokyklos tinklapyje yra skaitmeninė mokymosi funkcija?! – stebėjosi sėdintieji.

Audito atstovai taip pat susitiko su mokyklos tarybos nariais. Tarp jų yra ir keletas mokinių, su kuriais buvo planuojamas tiesioginis pokalbis. Jie, tarp kitko, manėsi nepriklausą tarybos sudėčiai, nes jau kurį laiką buvo tiesiog nekviečiami į tarybos susitikimus. Tačiau pasklidus kalboms apie artėjantį „įžiebimą“, buvo susirasti mokyklos administracijos ir apmokyti:

Tai va, viskas čia surašyta ant popieriaus lapo, ką turit žinot – mūsų tarybos tikslas, jūsų paskirtis ir funkcijos, ką kas daro ir už ką yra atsakingas. Rytoj su uniformomis, kad man BLIC ir viską kaip iš lapo!

Vis tik, kad ir kaip tie keli tarybos mokinukai buvo ruošęsi, atėję į susitikimą, plačiomis šypsenomis buvo išlydėti, mat bus apsieita be jų; greičiausiai buvo baimintasi, kad administracijos žiebiamą šviesą jų tiesioginis pasirodymas gali prigesinti. Tad gavus audito atstovų sutikimą pristatyti mokyklos tarybą be mokinių, mokyklos savivalda neslėpė triumfuojančio džiaugsmo. Kaip ateina Trijų karalių diena ir į dulkėtas dėzes atgula kalėdinės puošmenos, o niekam nereikalingos eglutės atsiduria šiukšlynuose, taip ir šioje mokykloje pasibaigė šventė: išlydėti paskutiniai audito atstovai - kičiniai žaisliukai nustumti atgal į dėzes, o šviečiančios girliandos išjungtos – juk taupome elektrą! Beje, taip ir likau nesupratusi administracijos objektyvumo sąvokos, galbūt reikėtų ją pastudijuoti iš naujo?

TAI LAIKYSI MATEMATIKOS EGZAMINĄ?

Nieko, ne pirmą kartą kažkas nusprendžia, ką turėtų daryti su savo gyvenimu. Ne pirmą kartą turėsi daryti tai, kas yra „labai reikalinga mūsų valstybei ir jos ekonomikai“, o galų gale juk ir „tau pačiam“, kad ir kaip būtum užsispyręs, jog yra priešingai.

Kaip čia taip nutiko, kad kaskart, kai atsiranda kažkas, kas naudinga „tau pačiam“, tai tampa dar naudingiau tavo ateities bosams? Gal dėl to, kad mokytojai ir švietimo ministrai geriau nei tu žino, kas tau geriausia? O iš tiesų atsakymas kabo tau prieš nosį.

Pripažinkime – mokykla yra kalėjimas. Kartais šios dvi vietos net atrodo panašiai: aukštos tvoros, rakinami vartai ir stebėjimo kameros tampa nauju mokyklos standartu. Ir, kaip ir kalėjimo atveju, „viskas tavo labui“. Bet be išvaizdos panašumų mokykla turi ir kitų kalėjimą primenančių savybių.

Mokykloje, kaip ir kalėjime, iš tavęs atimtas pasirinkimas pačiam nuspręsti, ko ir kaip turėtų išmokti. Mokykloje, kaip ir kalėjime, tu neturi teisės spręsti, kas tau pačiam yra geriausia. Kalėjimo atveju visa tai pateisinama tuo, kad nusikaltimą padaręs asmuo natūraliai praranda laisvę priimti sprendimus dėl

**SPĖK, KAS ČIA YRA:
A) KALĖJIMAS B) MOKYKLA C) A IR B**

savo gyvenimo. Mokykloje tavo paties nužmoginimas pateisinamas tuo, kad esi tam per durnas, o laisvę priimti nepriklausomus sprendimus įgausi tik kartu su brandos atestatu.

Verta laukti? Per daug nesitikėk, nes brandos atestatas, pilnametystė, studijos ir darbas tau laisvės suteiks ne daugiau nei skalbimo milteliai suteikia „švelnumo pojūtį“. Po mokyklos taikstysies prie universiteto administracijos ir jos šulų sprendimų, po universiteto (arba dar geriau – iškart po mokyklos, jei neišlaikysi matematikos egzamino) su siauresne ar platesne boso šypsena valysi jo batus, o galiausiai sulauksi „garbingos senatvės“ ir savo pensiją galėsi išleisti buto šildymui. Dabar pagalvok – tai kokią ten „sprendimo laisvę“ kadaise turėjo kalinys, prieš prarasdamas savo privilegijas?

Niūru? Na taip, iš tiesų galbūt tau pasiseks – galbūt dirbsi „mėgiamą darbą“, galbūt pasieksi aukštumas, vargo nematysi ir net nepastebėsi, kad visus sprendimus už tave padarė kažkas kitas.

Bet prisimink, kad lygiai taip pat, kaip švietimo ministras nusprendė, jog mūsų šaliai reikia, kad laikytum matematikos egzaminą, kažkas nuspręs ir tai, kad mūsų šaliai reikia, kad jo neišlaikytum, išvis niekur nestotum ir gyventum šliaužiodamas keliais – taip niekas nesako tik dėl to, kad bevilčių, nusižeminusių ir viskam už grašius pasirengusių proletarų mūsų šaliai reikia visada.

Tai ką daryti? Sprendimus už save priimk dabar, o ne gavęs brandos atestatą. Mokykis ne tai, ko reikia tavo šaliai, rinkai ar tautai, o tai, kas padarys tave pilnesniu, geresniu ir protingesniu žmogumi. Mokymasis turi būti ne tarnystė, o savirealizacija.

Ir jokios pagarbos ministrams, švietimo ekspertams ir visiems jų šunims, prisidengusiems mokytojo profesija. Tu gali jiems nepaklusti, o jie gali tave tik gąsdinti – pabandyk ir sužinosi.

Nepaklusnieji

Išreiškdamą savo nepritarimą esamam švietimo sistemos griežtumui bei suprekinimui, didžioji dalis Lietuvos moksleivių kartu su mokytojais paskelbė neribotos trukmės streiką. Streikuojantieji užėmė mokyklas, paskelbė jas savivaldos zonomis ir vietoje pamokų renkasi į pasidaryk-pats būrelius, rengia viešas diskusijas apie švietimą bei patalpų viduje kuria daržus. Streiku reikalaujama leisti lankstesnes mokymosi programas, panaikinti privalomų valstybinių egzaminų sistemą ir bent per pusę pakelti atlyginimus mokytojams.

Atsižvelgiant į moksleivių skundus nuspręsta pavélinti pamokų pradžios laiką. Nuo 2015 m. Sausio 1 d. pamokos mokyklose galės prasidėti ne anksčiau kaip 10 val. ryto. Į tėvų susirūpinimą, kad jų darbo diena prasidės anksčiau, nei vaikus bus galima pristatyti į mokyklą, ministerija atsakė "o blet, gi iš tikrųjų!" ir kartu su socialinės apsaugos ir darbo ministerija paragino visas įmones ir įstaigas sutrumpinti darbo dieną, kad ši prasidėtų 10 val. 30 min. Į protestus ministerija atsakė "gerai išsimiegoti yra kiekvieno mūsų teisė, į kurią neturėtų būti kėsinamasi jokių amžiaus tarpsniu."

Lietuvos vyriausybė patvirtino moksleivių pasiūlytą įstatymą. Iki 2015 metų kovo mėnesio visose valstybinėse mokyklose bus įrengti virtuvės kambariai, kuriuose moksleiviai galės patys gamintis sau maistą. Kiekvieno miesto savivaldybė turės rūpintis, kad naujų virtuvių šaldytuvuose netrūktų pagrindinių maisto produktų, alaus bei lengvųjų narkotikų.

Šį rudenį kilę Kauno meno mokyklų moksleivių protestai pasiekė kritinį tašką: J. Gruodžio konservatorijoje,

Kauno Dailės bei J. Naujaliao muzikos gimnazijose direktoriai paskelbė atsisakantys savo pareigų ir atiduodantys valdžią mokyklų asamblėjoms. Moksleiviai, savo ruožtu, tvirtina neįaučiantys didelių pasikeitimų dėl šio direktorių sprendimo, kadangi jie ir taip paskutinius du mėnesius mokyklas valdė asamblėjomis. Mokyklose gyvenimas toliau verda jau daugeliui "įprastu būdu" - vietoj pamokų moksleiviai bei kartu protestavę mokytojai buriasi į kūrybos ir savišvietos kolektyvus, koridoriuose skamba muzika, klasės pertvarkomos pagal atsiradusius naujus poreikius į poilsio kambarius (su galimybe pamiegoti, išgerti arbatos), bendrų susibūrimų sales, įvairias teatro ir muzikos kolektyvų erdves. Moksleiviai tvirtina, kad menas turi būti protestu prieš esamą socialinę ir politinę padėtį Lietuvoje, t.y., visuomenės turtinę nelygybę, neoliberalią valdžios politiką bei skatinamą nacionalistinę kultūrą, todėl nutraukti mokyklų okupacijų nežada.

Kauno J. Jablonskio bei S. Dariaus ir S. Girėno gimnazijų moksleiviai (šiuo atveju vyriškos lyties) norėdami atkreipti dėmesį į mokyklose patiriamą lytinę diskriminaciją ir patyčias į pamokas atėjo apsirengę sijonus.

Kauno "Aušros" gimnazijos vienuoliktokės šių mokslo metų pradžioje atsisakė siūti uniformas pagal nustatytus mokyklos reikalavimus, moksleivės teigė, jog nenori nešioti uniformų. Jos reikalavo visiškai atsisakyti uniformų arba reikalauti to paties tiek iš mokytojų, tiek iš mokyklos administracijos. "Nesuprantu, kodėl merginos turi dėvėti sijonus, kodėl mokytojai ir visa administracija nenešioja tokios pat uniformos, ir, trečia, kam apskritai reikalingos uniformos. Mes

asmeniškai jaučiamės žeminamos tiek dėl tokių uniformų reikalavimų, tiek dėl pačios neteisybės apskritai mokyklos sistemoje" - teigė moksleivė iš "Aušros" gimnazijos.

Lietuvos Konstitucinis teismas pripažino, kad tikybos pamokos mokykloje prieštarauja Konstitucijos 43 straipsniui, kuris teigia, kad Lietuvoje nėra valstybinės religijos. Vienos religijos mokymas mokyklose pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai. Tikybos pamokas mokyklose siūloma pakeisti konflikto teorijos pagrindais.

Kauno savivaldybėje buvo priimtas moksleivių ir studentų bendrai pasiūlytas ekologiško transporto projektas. Iki 2015 m. rugsėjo 1 d. mokyklose ir universitetuose žadama įrengti dviračių laikymo kambarius bei dirbtuves. Dviračių remonto pradmenys nuo šiol bus įtraukti į darbų pamokos kursą. Savivaldybė taip pat įsipareigoja aprūpinti mokyklas ir universitetus bendro naudojimo dviračiais ir iki 2020 m. išvystyti saugių dviračių takų infrastruktūrą visame Kauno mieste.

Kauno rajono mokyklų moksleivių tarybų sprendimu buvo nutarta darbų ir kūno kultūros pamokas suskirstyti pagal veiklas, o ne pagal lytis. Interviu davę mokiniai sakė, jog toks sprendimas jiems atrodo logiškas – mažėja patyčios, komandos ir darbo grupės veikia produktyviau, atsirado galimybė inicijuoti naujas, įdomias veiklas pagal poreikius. Karmėlavos stadione po pamokų mokiniai savanoriškai žaidžia futbolą. O darbų pamokų metu įgytus įgūdžius vienuoliktok(ės/ai) pritaikė apleistos klasės remontui, kur pertraukų ir po pamokiniu laiku gali organizuoti renginius, diskusijas, žiūrėti filmus.

UTOPINIAI SKELBIMAI

Kauno Vilijampolės pagrindinės mokyklos visų 10-tų klasių mokiniai šių metų 2014 vasaros pradžioje sutartinai atsisakė laikyti bet kokius jiems privalomus egzaminus. Toks protestas sulaukė ir daugumos jaunesnių klasių mokinių palaikymo. Iš mokyklos išėję šešiolikmečiai teigė, jog nemato jokios prasmės toliau mokytis ir mano, kad bet koks dabartinis aukštesnysis ar aukštasis išsilavinimas yra tik nužmoginimo instrumentas, neskatinantis, bet griauantis bet kokius draugiškus santykius. Pasirodo, minėtieji

moksleiviai jau du metus patys d. pamokos mokyklose galės organizuoja savišvietos burelius už mokyklos ribų ir sakosi pradėję moksleivių savitarpio pagalbos grupę, vadovaujantis Paulo Freire knygos "Kritinės sąmonės ugdymas" idėjomis.

Protestuodami prieš kameras ir didėjančią kontrolę mokyklose, mokiniai į pamokas atėjo apsirengę kalinių drabužiais.

Atsižvelgiant į moksleivių skundus nuspręsta pavėlinti pamokų pradžios laiką. Nuo 2015 m. Sausio 1

darbo diena prasidės anksčiau, nei vaikus bus galima pristatyti į mokyklą, ministerija atsakė "o blet, gi iš tikrųjų!" ir kartu su socialinės apsaugos ir darbo ministerija paragino visas įmones ir įstaigas sutrumpinti darbo dieną, kad ši prasidėtų 10 val. 30 min. Į protestus ministerija atsakė "gerai išsimiegoti yra kiekvieno mūsų teisė, į kurią neturėtų būti kėsinamasi jokių amžiaus tarpais."

MOKSLEIVIŲ KLAUSIMYNAS

Kauno Spiaudos kolektyvas nori sužinoti, kas dedasi tavo mokykloje: kokie kontrolės mechanizmai kasdien paleidžiami į darbą ir kaip galime padėti tau ir tavo draugams/draugėms su jais kovoti, ko jums trūksta ir kaip tai gauti. Jei gali atsakyti į vieną, kelis arba visus šiuos klausimus, parašyk mums į kaunospiauda@riseup.net ir mes su tavimi susisieksime. Anonimiškumą, konfidencialumą ir solidarumą garantuojame, asmeninės tavo detalės nebus niekam perduotos ar paviešintos be tavo sutikimo.

Kaip stipriai esi stebimas savo mokykloje? Kaip pasikeitė stebėjimo situacija per tavo praleistą laiką toje mokykloje, kurioje dabar mokaisi – ar buvo instaliuotos naujos kameros, varteliai, detektoriai, pasamdyta apsauga? Kokie pokyčiai planuojami ateityje?

Ar gali išeiti iš mokyklos teritorijos pamokų metu? Jei ne, ar stovi/bus pastatytos tvoros, ar įsakymai įgyvendinami praktikoje?

Kaip įvertintum maisto kokybę ir kainą valgykloje? Ar sunkiau besiverčiantys mokiniai mokykloje maitinasi taip pat gerai, kaip ir jų bendramoksliai iš turtingesnių šeimų? Kas parūpina maistą, kurį valgai – tėvai, pats, privati įmonė ar mokykloje dirbantis kolektyvas?

Ar tavo mokykloje privaloma nešioti uniformas? Jei taip, ar mokiniai laikosi šio priesako, ar jis prižiūrimas? Kiek kainuoja uniformos komplektas? Jei būtų tavo valia, ar būtų uniformoms vieta tavo mokykloje?

Ar turi pomėgių arba polinkių, kurie mokykloje laikomi nereikšmingais arba nesvarbiais (pvz., futbolas, šokiai, važinėjimas riedlente, poezija, korėjiečių kalba, aludarystė arba dviračių taisydas dažniausiai laikomi ne tokiais svarbiais, kaip geometrija, gramatika, fizika, anglų kalba ar krepšinis)? Kaip manai, ar galėtumėt suorganizuoti savarankišką šių dalykų mokymąsi mokykloje arba už jos ribų?

Kokius spaudimo ir kontrolės būdus nepaklusniesiems taiko mokytojai, mokyklos darbuotojai ir valdžia? Jei vyksta skundžiamieji tėvų susirinkimai, baudžiamieji "svarstymai", šalinimai iš mokyklos arba vieši gėdinimai, papasakok mums apie juos.

Ar mokiniai tavo klasėje ir mokykloje yra lygūs? Ar yra mokinių, kuriems visiškai neskiriama dėmesio, ir tų, kuriems atitenka "geriausi gabaliukai"? Kiek diskriminacijos vyksta turtiniu, lytiniu, tautiniu, rasiniu pagrindu? Kiek jos "nuleidžiama" iš mokytojų, o kiek atlieka patys bendramoksliai? Kokiai socialinei grupei skirta tavo mokykla?

Kiek ir kokių maištingo elgesio pastaruoju metu buvo tavo mokykloje – grafičių ar užrašų tualetuose, išsišokimų, sąmokslų ir išpuolių prieš mokytojus arba valdžią, kolektyvinių pabėgimų iš pamokų ir t.t.? Galbūt šalia tavęs ar apie tave būriuojasi kūrybiškai nepaklusnių mokinių grupelė?

Galbūt žinai šį bei tą apie mokytojų darbo sąlygas tavo mokykloje? Ar jiems pakankamai mokama, ar jie nepersidirbė, ar nespaudžia jų valdžia, ar leidžia atsiskleisti jų kūrybiškumui? Galbūt aplink yra ne tik maištingų mokinių, bet ir maištingų mokytojų?

Jeigu yra kas nors dar, kas tau rūpi ar tave užknisa, bet pamiršome apie tai paklausti – vis tiek pasipasakok. Ką darysime su tavo atsakymais ir pasakojimais? Pirmiausia atidžiai juos perskaitysime, o tada susisieksime su tavimi, kad papasakotum mums apie viską plačiau. Tuomet galėsime kartu galvoti, kokiais veiksmais ir būdais kovoti už oresnį, lygesnį, laisvesnį ir įdomesnį besimokančiojo gyvenimą.

